

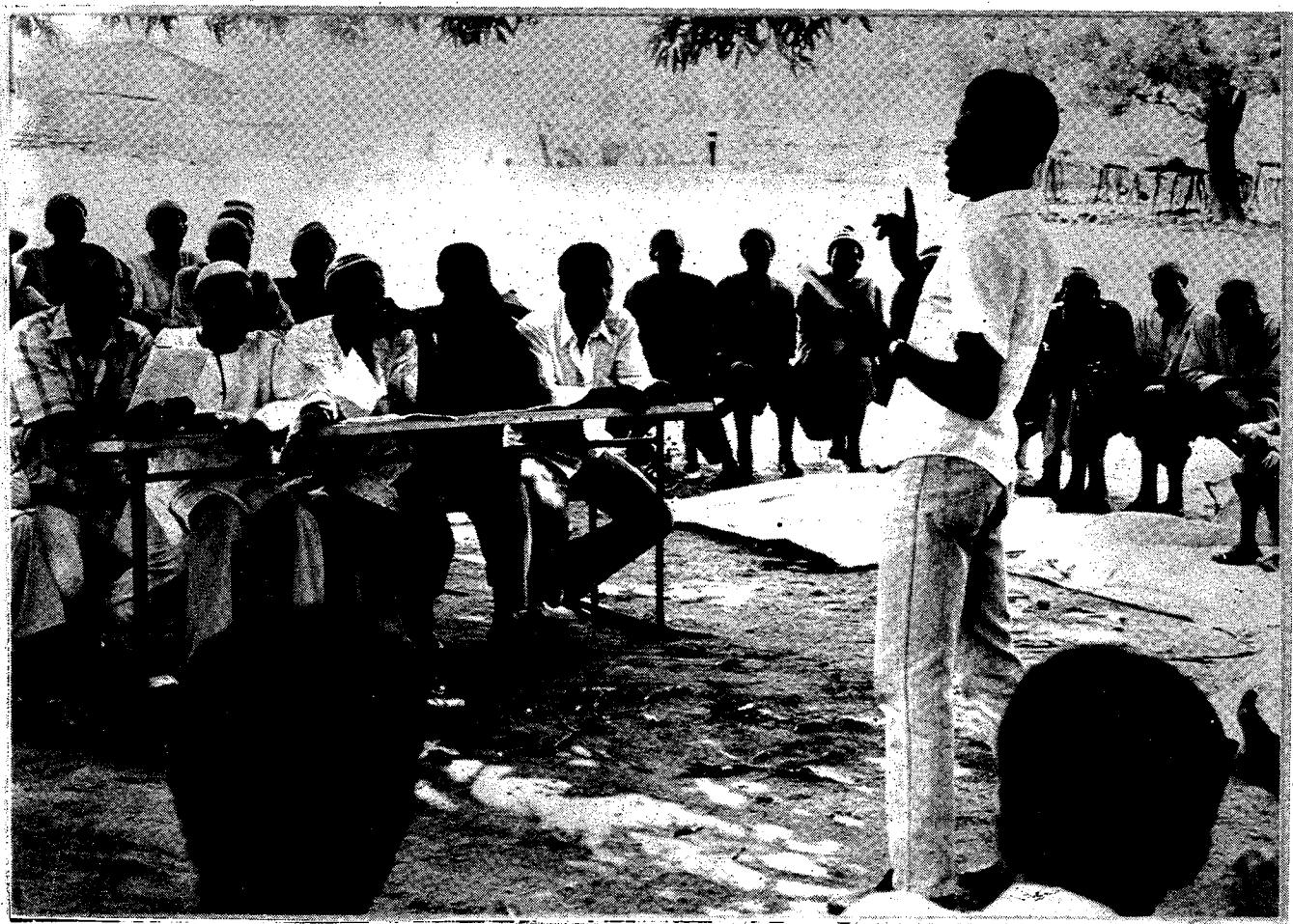
jèkabaara

"ni jèkafò ye daamu ye,
jèkabaara nyogòn daamu tè."

OCED



nimòrò 20 - san 1987n uti kalo - a sòngò : dòròmè 20



kalanden jolen ka kalan dò filè nin ye Kèsana (Sikaso mara la)

Min bè sòrò nimòrò in kònò, o filè nin ye :

- | | |
|--------------|--|
| nyè 2, 3, 4 | Balikukalan : kalanden jolen ka dònniya kalan |
| nyè 5 | Tiga sènè baarada kunnafoni : jèkabaara wale dòw |
| nyè 6, 7 | Cikè dònniya : sòrò jateminè kènèw |
| nyè 8, 9, 10 | Duguw kumakan : balan dò jòra Ntòsoni |
| nyè 11, 12 | Tulon tè sèbè sa : Dakantigi ka maana
nsana danma dòw |

kalanden jolen ka dònniya kalan

**"N'i kalanna, i ka baara bè bonya"
"kalan bè sòrò yiriwa"**

Nin kuma fila in ye ntori tègè ye. O siratigè la, kalansen nafama caman kèra san fila in kònò ODIPAC ni CMDT yòrò caman na. O kalan nafamaw bè kè sababu ye, dò ka fara dugu mògòw ka dònniya kan, u ka kunnafoni sòrò; min b'u dèmè ka bò nògò la, ka taa nyè.

Kalansen fila kèra nginan tiga sènè baarada yòrò la

numu ñanaw ka kalan

K'a ta awiririli kalo tile 6 ka taa a bila a tile 12 la, numu ka kalan dò kèra Sebekele, Kita mara kònò.

Sebekele dugu yiriwa tòn

Sebekele ye dugu ye, min bè Kita ni saheli cè. Sebekele ni Kita cè ye kilomètèrè 9 ye. Balikukalan sinsinnen don yen, kalanden jolen 18 bè sòrò dugu kònò. ODIPAC ni Sebekele dugu yiriwa tòn ka jèkabaara huku mu kònò, mangasa dò jòra Sebekele. Dugudenw fana ye lakòli so saba jò; u b'a ganiya ka muso jigin so dò jò san 1988. Numu ñana kelen fan bè Sebekele.

kalan dabò kun

O kalan in dabò kun de ye ka dò fara numu ñanaw ka dònniya kan, walasa u na se ka cikè minèn dilan ka izini jòyòrò fa. Bawo, a fòra cogo min jèka-

baara nimòrò 17 kònò, a nyè 6 la, cikè minèn caman bène dilan ODIPAC numuw fè; o cikè minèn dilataw tila cogo filè u ni nyògòn cè :

- dabangana 400 bè dilan Kita numuw fè, 300 bè dilan Kolokani, 100 bè dilan Kayi.
- dannikèmansin 600 bè dilan Kita, 300 bè dilan Kolokani, 100 bè dilan Kayi.
- daba kòfin 250 bè dilan Kita, 50 bè dilan Kayi.

O bèe na kè sababu ye ka sènèkèlaw fana lafiya u ka baara kònò, barisa u tèna gèlèya si sòrò cikè minèn ko la.

kalan kèra cogo min

Numu karamògò wolonwula ye nyògon sòrò kalan in yòrò la, ani numu ñana wolonwula.

Kalan in sen fè, numuw ye baara kè minèn dilan cogo kalan, ka minèn misèn w fana dilan cogo kalan.

Olandi jamana y'a jòyòrò fa kalan in kònò, barisa Dòlifi nana dònniya di an ka numu karamògò ni numu ñanaw ma.

Kalan in kèra bonya kònò. O tuma min ye foli ye ka lase Sebekele tòndenw ma.

kalan kèra minnu nyè na

numu karamògòw

Kulodi Tènbèli	Kita
Sori Lamini Kaba	kokofata
Mamudu Mayiga	Kita
Bamori Danbele	Sebekòrò
Yafile Dunbiya	Mahina
Antuwani Jakite	Mahina
Zan Kulodi Kònè	Kolokani

numu ñanaw

Sanuwule Sisoko	Bugaribaya
Keke Sisoko	Kobiri
Burema Bagayoko	Sirakòrò
Modibo Kante	Sebekele
Mori Fane	Batimakana
Yaya Sisoko	Badenkò
Numan Bagayoko	Sebekòrò

karamògòw ka kalan

Kalansen dò wèrè sigira sen kan Kita, ka nyèsin duguw ka yiriwali siraw ma. O kalan in daminèna mè kalo tile 21, ka taa a bila a tile 26 la.

Kalan in kèra karamògòw de kun, olu minnu fana bè tila ka duguw kalan. O siratigè la, Kita balikukaramògò bée tun bè kènè kan, a sènèkè kuntigiw fana tun bè yen.

Kalan in tile fòlò, kunnafoni dira baara kè cogo kan. O tèmènen kò, karamògò ninnu tilala kulu fila ye ; dugu fila fana sugandira, dònnya kura bëna waleya kalandenw fè dugu minnu kònò.

Baleyani

Kulu fòlò taara Baleyani. Karamògòw selen yen, u ni mögòw jèra ka masala, dugu mögòw k'u haminankow fò : sènèkè minèn ko tun b'o la, kènèya tun b'o la, ji ko fana tun b'o la. U da sera fèn wèrèw ma, i n'a fò nyò si mansin ani nyò gosi mansin.

Karamògòw y'a nyini Baleyani kaw fè, u ka haminanko kelen jira, kalan jòyòrò bè sòrò min kònò, ani dugu barika bè se

min kòrò. O la, u y'u sinsi kènèya la, ka dugu bana caman fò, i n'a fò kònòboli, kònò (tumurani), sumaya, kaliya, kònòdimi, nyèdimi. Nka o bée la, sumaya de ye bana ye min ka kan ka kèlè joona.

A jirala k'a fò ko Baleyani-kaw bè sumaya in dòn, k'a ta bana taamashyènw la, ka taa a bila a furakè cogo la. Nka, kunnafoni dò wèrèw mana di ù ma ka fara u ka dònnya kan, o bè se ka kè sababu ye ka bana in kèlè nògòya. Don fòlò baara kuncèra o kuma in kan.

O dugujè, karamògòw ni dò-gòtòrò dò taara Baleyani, n'o ye Bala Jakite ye. Bala Jakite ye sumaya walawanwalan dugu kalanden jolen bée nyè na. Kalanden jolen ninnu y'o kuma sèbèn, ka tila k'o nyèfò dugu mögò bée ye.

Funya

Kalanden ka jèkulu filanan taara Funya. Kulu fòlò ka baa-ra kèra cogo min, kulu filanan ta fana kèra ten : u ni Funya-kaw ye masala kè. O masala fana wolola kalan na, min ye tali kè sumanw ladon cogo la,

sumanw bè se ka kisi cogo min nkòbòninw tòorò ma.

kalan in nafa

Kalan in nafa yera : bawo kalan in sen fè, karamògòw ye dugu yiriwa sira dò faamuya, n'o ye ka kunnafoni di dugu mögòw ma u ka haminankow kan, yaasa u yèrè ka sé ka walew kè ka ko ninnu nògòya.

O kalan cogo filè :

- sinsinni bè kè duguw ka dònnya kòròw ma fòlò, o kò fè ka dònnya kura kalan.
- kalan tè nyèsin jèkulu sgandilen dòròn ma, a bè nyèsin duguden bée ma, ka cogoyaw jira, dugu barika bëna se ka min waleya. Nka, o dònnya kura bè jira kalanden jolenw la fòlò, k'a pereperelatigè. O kò fè, kalanden jolenw b'o kunnafoniw lase duguden tòw ma.
- wale ni dònnya ka kan ka tali kè nyògòn na.

A yera fana k'a fò ko kiimèli ka kan ka kè sani ka kalan in daminè. Barisa, ni kalanden faamuyalen tè dugu min kònò, o nyògòn kalan tè se ka kè o dugu kònò.

**Usumani Tarawele
balikukaramògò
Kita**

Kalan minnu kèra kòori sènè baarada yòròw

A bè san fila bò, kòori sènè baarada balikukaramògòw ye kalansen dòw don kalanden jolenw kòro, minnu nyèsinnen bè sènèkèlaw ma, walasa k'u dèmè u ka baara kétaw faamuyali la.

Kalan in taa bolo ni ODIPAC ta bèye kelen ye : o ye ka dugu mögòw ka dònnya kòro dafa ni kuraw ye, u ka faamuyali ma se minnu ma waleya kérènkérènnénw kan.

O dònnya kura bè di mögò faamuyalenw fè waleya ninnu kan, ka nyèsin kalanden jolenw



ma. Donniya kura bë nyè fò dugu mògòw ye kalanden jolenw fè, walasa u ka se ka baara kuraw kèli ɔnaniya siri.

san 1985

San 1985 kònò, kòori sènè baarada kalan ko nyènabò jèkulu bëe ye nyögòn sòrò Facana, ka kalan sigi sen kan, min nyèsinnen bë dugukolo n'a nògò donni cogoya ma. O kalan kibaru bòra Jèkabaara nimòrò 3 kònò, a nyè 3 ni 4 la.

O kelen kò, san 1985 kelen in kònò, o kalan kèra Zancèla, Buguni mara la. Kalan in kuncèra ni baara dòw kèli ɔnaniya siri ye sènèkèla saba fè, n'o ye farafin nògò dilanni ye.

O kò fè, kòori sènè baarada yòrò bëe ye kalansen in dò kè.

san 1986

San 1986, kalo kelen kalan labènna zayèri nyémògò dò fè, min tògo Mahamani Kamiyan. O kalan kèra Jalaninkòrò tòn sèbèn nyènabòla mògò 16 kun ka bò zayèri saba kònò : Boyi, Jalaninkòrò ani Bugula.

O kalan tun nyèsinnen bë ja kèlèli ma, ani cikèda jateminè cogo, baganw ka kènèya, ani tòn sèbèn nyènabòlaw ni zayèri nyémògò ka baara.

Kalan in bannen kò, dugu mògòw ye sariya dòw tigè :

- ja kèlèli siratigè la : ka jiri tigè ni tasuma don dabila, ani ka lafiya dibi jòli wajibya ga bëe kònò, ka jiri syèn foro kuraya.
- cikèda jateminèli sira fè : ka cikèda suguya saba sugandi dugu saba kelen-kelenna bëe kònò jateminè kanma.
- bagan ka kènèya siratigè la : ka baganw ka yèrèmabila dabila, ka bagan balo sènè wajibya bagantigi bëe kan.
- tòn sèbèn nyènabòla ni zayèri nyémògò ka baara siratigè la : dugu mògòw ka tòn sèbèn nyènabòlaw ka laadiliikan labato ; zayèri nyémògò ka kunnafoni bëe ka tèmè tòn sèbèn nyènabòlaw fè k'u lase dugu mògòw ma.

Kalan dò kèra Moribila, San mara kònò, k'a nyèsin ja kèlèli ma.

Kalan min kèra Ntòsoni k'a nyèsin dugukolo lakanani n'a basigi ani dugukolo nòn kèlèli ma, o kibaruya bòra Jèkabaara nimòrò 9 kònò. O kalan kò fè, dugu mògòw ye jiri syèn foro dilan ni jiri turu ɔnaniya siri. U ko u bèna balan dilan kò kònò : o baara sera ka kè marisi kalo san 1987.

Min kèra Bugula k'a nyèsin bagan ka bonnin

ma, o kunnafoni bòra Jèkabaara nimòrò 12 kònò, a nyè 5 la.

Sikaso mara kònò, kalan dò kèra Kèsana. Cikè ni bagan mara bë nyögòn dafa cogo mìn, u y'o de lajè, k'a pereperelatigè.

baara kalan gafe kura

Kalan ninnu bëe sen fè, kuma nafama fòra ka kunnafoni di, min bë se ka mògòw magonyè. O kuma bëe sèbènna kalanden jolenw fè.

O kò fè, o kuma ninnu farala nyögòn kan, ka kè ka gafeba kelen labèn, min bë se ka kunnafoni di dugu yiriwa tòndenw ma fèn caman kan, i n'a fò : cikèda sègèsègèli, cikè jate kalan, dugukolo ni sènèfènw, bagan ladon, jateminèlanw, ani foro sègèsègèli sèbènw.

O gafe in bòra mè kalo tèmènen, k'a tògò da ko "Baara kalan N° 2". A feere bèna daminé kòori sènè baarada yòrò bëe la.



Baara Kalan

n° 2



"Baara kalan n° 2" filè. A sòngò : dòròmè 300



jèkabaara wale dòw

ODIPAC ni dugu yiriwa tòn w y'u bolo di nyögòn ma salon ni nyinan Kita mara la. O baara na fama tun nyèsinnen bë mangasa jò de ma dugu danma dòw kònò.

Mangasa minnu jòra

Salon, mangasa 6 jòra dugu 6 kònò : Kokata mara la (Bilikò), Kita mara la (Sebekèle), Sebekòrò mara la (Sangarebugu, Kójalan, Kólen) ani Jijan mara la (Danabugu).

Mangasa 14 sera ka jò nyinan dugu 14 kònò : Kokofata mara la (Kòbabolofè, Sanfinya, Dalamà, Jònifikuru, Jagala, Kolondinba, Karo), Kita mara la (Dafala, Baleyanin, Jobala), Jijan mara la (Sanjanbugu ni Kasan) ani Sebekòrò mara la (Kurula ni Sijan).

Mangasa minnu jòra ka ban, u kelen kelenna bëe janya ye mètèrè 18 ni santimètrèrè 70 ye, u kònò ye mètèrè 6 ye. O b'a jira k'a fò ko mangasabaw de don, fèn caman bë se ka mara minnu kònò.

jèkabaara wale

Nin baara bëe këra ni dugu yèrè ka cèsiri n'u ka bèn ye, ani ODIPAC ka dèmè ye. Mangasa ninnu bëe jòra balikukalanden jolenw de fè, minnu kalanna masonya la ODIPAC masòn karamògò fè. Dugu min-

nu ko fôlen filè, u kelen kelen bëe ye birikiden 10.000 gosi, ka baarakèlaw di. ODIPAC ye masòn w sara, ka toli ni siman ni minèn tòw di. O de kosòn, nin wale këra "jèkabaara" wale ye.

mangasa ninnu kònòna lankolon tèna to

Mangasa minnu jòra, u kònòna lankolon tèna to k'a d'a kan ODIPAC ye jagofèn caman lase duguw ma, minnu ye mangasa sòrò, i n'a fò kògò, sukaro, taji an'a nyögònaw. O ye fènw ye, minnu sòrò man di an ka cikèbuguw la. O fènw bë kë jagokun ye, min tònò bë kë ka duguw nafa.

mangasa nafa

An bëe don min na i ko bi, Sebekèle, Bilikò, Danabugu, Sangarebugu, Kójalan ani kòlen kaw lafiyalen bëe kosèbè : mògò si tè wuli ka bò nin duguw la ka taa taji walima kògò, walima sukaro n'a nyögònaw nyini yòrò wèrè. Wa, nin fèn bëe bë sòrò sòngò la, min ka nògòn kosèbè.

o wale ka kan ka jènsèn

Anw hakili la, nin ye wale ye, min ka kan ka jènsèn dugu bëe la, walasa cikèlaw ka lafiya sòrò ani k'u kisi jagoma-filakèlaw tòorò ma.

Nin jagokun in mana yiriwa, duguw na se k'u ka sènèfèn w sannifeere ko nyènabò u yèrè ye, bari a ko bëe bë wari ko de bolo.

tòn nyèmògòw ka baara

O la sa, an bëe min nyini dugu yiriwa tòn nyèmògòw fè nîñ mangasa ko in na, o de ye hakili sigi, laadiriya ani tilen-nenya ye dugu nafolo baara la.

U k'a dòn fana ko "jèkabaara nyögòn daamu tè". O la, fèn o fèn mana sòrò jèkabaara la, nyèmògòw ka kan ka dugu mògòw ladònniya o la lajèw sen fè, walasa bëe k'i hakilina ta fò. O de bë bèn sinsi, o de fana bë baara taa nyè.

jigi ka fisa ni fa ye

Bëe fana k'i hakili jakabò nin kan : dugu yiriwa tòn ka mangasa tè julaya butiki ye, magonyè butiki de don. O de kanma, fèn feeretaw sòngò man kan ka gèlèya, i n'a fò julaw ta. Tònò dògòmanin de ka kan ka nyini fènw sòngòw kan, walasa bëe mago bë nyè i bara. Dòròmè tònò man dògò dugu mangasa kono k'a d'a kan jigi ka fisa ni fa ye. Dugu yiriwa tòn mangasa ye dugu jigiba ye.

Bëe k'i cèsiri jèkafò ni jèkabaara fè.

Bubakari Suntura

Sòrò jateminè kènèw

A bè fò tuma bée ko cikèla ka kan ka san nata baaraw nyèsigi. Nka o baara caman dulonnen bè cikèla ka sòrò la samiyè tuma na. I n'a fò, ni sòrò cayara, dunkafa bè sòrò, jiginè bè jò, sènèfèn santa bè sòrò ka wari lase cikèla bolo. Ni sòrò ma caya, fo ka fèerèw tigè ka dunkafa dafa, ka sòrò sira dòw labèn minnu bè wari lase i ma.

A ka ca a la, cikèla tè se k'a ka sòrò hakè jònjin dòn, fo sènèfèn bée mana tigè ka gosi. Sòrò jateminè kènèw ye fèerè dò ye, min b'a to cikèla ka sòrò hakè bè dòn joona, ka kè sababu ye, cikèla bè se ka wuli joona k'a ka tilema baaraw nyèsigi.

Sòrò jateminè kènè ye dalilu de ye, min b'a to, i ka sòrò bérè kenyèlen bè dòn.

Hakè bérè kenyèlen mana jateminè, o bè sanga hakè sumata ma.

bérè kenyèlen ye mun ye ?

N'an tè se ka fèn o fèn hakè bée suma, k'a da baara bonya kan, walima a masòròbaliya, walima n'a bée suma minèn tè yen, an bè dò ta a la, k'o suma.

O la, i komi an ka foro mumè sòrò jateminè man di, an bè dò ta a la, n'o ye sòrò jateminè kènè ninnu ye : kènè ncinininw don, minnu ye naani kenyè jòlen ye (i n'a fò kare lakika), minnu kérè kelen ke-lén bée ye mètèrè 10 ye.

Bérè kenyèlen mana fò, n'an b'a fè a jateminè ka kè ko-nyuman, fo an'ka a jate cogo dòw waleya :

1. An bè min ta k'a jateminè, o ka kan ka ta kun fè, min ta yòrò tè woloma.

2. Tata man kan ka dan kelen ma, a ka kan ka caya : ni talen cayara, fili bè dògòya, hakè sòròlen bè surunya lakika la.

3. Hakè sòròlen bè kafo nyò-gòn kan, ka sòrò k'o tila hakè talenw ni nyògòn cè. O mana bèn min ma, o de ye hakè bérè kenyèlen ye.

Sòrò jateminè kènè sigi yòrò ka kan ka ta kun fè

A bè ta kun fè, walasa a ka kè foro yòrò min ye, ni foyi tè o yòrò ni foro yòrò tòw bò nyò-gon na ; i n'a fò, sòrò jateminè kènè tè se ka sigi foro dawolo la, bawo bée b'a dòn ko foro dawolola ni foro yòrò tòw ka sòrò tè kelen ye. O kanma, o yòrò nyini cogo dò filè nin ye (o cogo bè jira ja fè, min bè nyè 7 la) :

I bè bò foro seleke la, ka taama foro dawolo la, ka danni siraw nyètigè ; i taamatò bè paara 20 dan k'i jò yen.

Ka bò o yòrò la, i b'i nyèsin walaw ma, ka taama. N'i ye paara 20 dan danni siraw nyè-tillenna na, i bè bòlò turu yen. O yòrò bénna kè sòrò jateminè kènè seleke fòlò ye.

I bè sòrò ka jateminè kènè fòlò sigi i kininbolo fan fè k'a kè kare lakika ye, k'a kérè kelen o kelen janya bée kè mètèrè 10 ye. I bè bòlò jan turu a seleke bée la.

I bè taama kura ye ka danni siraw nyètigè, ka paara 20 dan kura ye, k'i jò yen. O kò fè, i b'i nyèsin danni siraw ma, ka paara 20 kè ka bèn yòrò min ma, i bè bòlò jan turu yen, o bè kè sòrò jateminè kènè fila-nan seleke ye. I bè kare dò sigi yen, ka bòlò jan turu o fana selekew la.

Ni sòrò jateminè kènè saba ka kan ka sigi, i bè o nyògon kè ko kura, ka paara 20 kè sinyè fila, ka o kènè sabanan sigi.

Ni foro kènè tèmèna taari 3 kan, paara hakè bè kè 30 ye, walima 40, sani ka sòrò jate-minè kènè ninnu sigi.

sòrò jateminè kènè joli bè sigi ?

A fòra cogo min, ni yòrò talen cayara, fili bè dògòya. O kanma, sòrò jateminè kènè ha-kè sigita bè dòn foro bonya na :

- taari 0,25 : sòrò jateminè kènè 1.

- taari 0,50 : sòrò jateminè kènè 2.

- k'a ta taari 1 na ka yèlèn : sòrò jateminè kènè 3.

sòrò jate bè minè cogo di ni sòrò jateminè kènè ye ?

Ni kènènin ninnu sènèfènw sera, u bè bò, k'u laja, k'u gosi, ka sòrò k'u kisè girinya dòn.

O kò fè, hakè sòròlenw bè kafo nyògòn kan, ka sòrò k'o tila ni kènè sigilen hakè ye, ka hakè bérè kenyèlen sòrò. O hakè bérè kenyèlen bè sigiyòròma ni 100 ye ka taari ka sòrò hakè dòn.

Ni sòrò jateminè kènè kelen don : i b'o girinya sigiyòròma ni 100 ye ; o bè bén taari 1 ka sòrò ma.

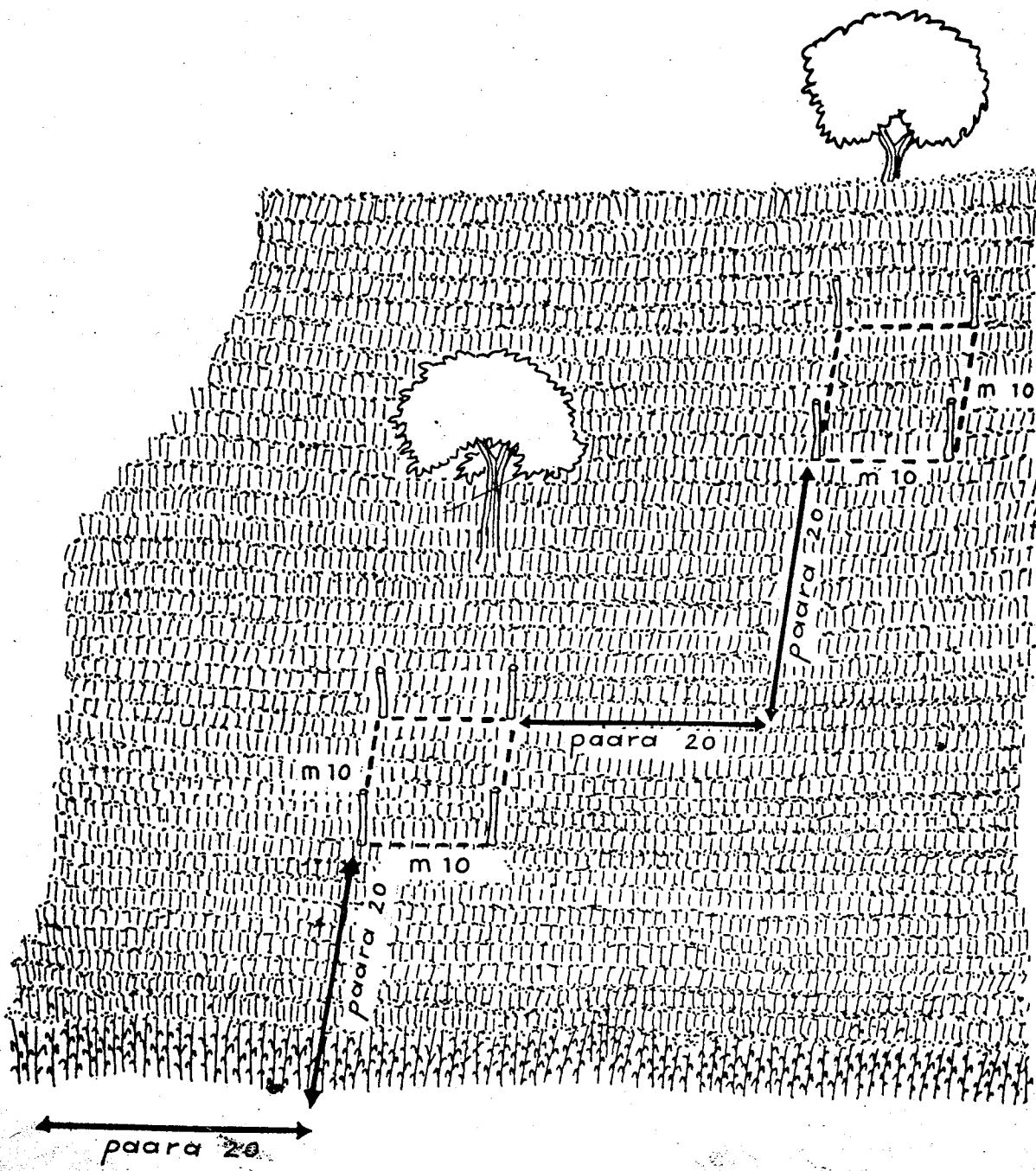
Ni kènènin ninnu fila b'i ka foro kònò, u ka suman kisè lajèlen girinya bè tila 2 ye, ka sòrò bérè kenyèlen ta, O sòrò bérè kenyèlen bè sigiyòròma ni 100 ye.

Ni kènè ninnu saba bè foro kònò, u suman kisè girinya bè tila 3 ye, ka sòrò bérè kenyèlen ta, k'o sigiyòròma ni 100 ye.

Sòrò jateminè kènè kelen o kelen ye mètèrèkènè 100 ye. O dun nyògònna 100 de bè taari kelen na. O de kosòn, sòrò bérè kenyèlen bè sigiyòròma tuma bée ni 100 ye walasa ka taari kelen ka sòrò dòn.

sòrò jateminè kènè sigi woati

U bè sigi côocôo kalo la, a b'a sòrò tila kèra foro ladon na.



Balan dò jòra Ntòsoni

Jèkabaara nimòrò 9 kònò, an kumana Ntòsoni dugu sigi cogo kan. Ni ye kunnafoni laban jateminè, a jirala k'a fò ko Ntòsoni kèra dugu yiriwa tòn ye san 1980. Ntòsonikaw sera ka baara nafama caman waleya; o bèn hukumu kònò, u kèra dugu tòn ye (ni dòw ko a ma ko "tòn wilazuwa") san 1986.

A jirala k'a fò ko Ntòsoni ye dugu ye, a sigilen bè fala kònò, wa kòba dò bè tèmè dugu cèmancè la. O sababu la, Ntòsonikaw y'u bolo di nyögòn ma ka balan jò kò in kòrònyan fan fè, walasa ka ji kùnbèn.

Balan jò kun

San o san sètanburu kalo la, Ntòsonikaw b'u ka san nyögòn-yebe filanan kè tònden bée nyèna. O nyögònye bè kè kèsu kònò wari jatebò de kan, min bè kè sababu ye tòndenw ka se ka jateminè kè, baara nafama minnu kèra, ani minnu ka kan ka kè dugu kònò.

Nyögònye in sen fè, tònden bée bennna a kan ko u ka balan jò. Barisa ja bè sen na, o ye tinyè ye, nka sanji hakè min bè bin san kònò, ni dò sera ka lamara o la, o bè se ka kè sababu ye ka nògòya don waleya saba la:

- Ni ji sera ka ton, ji bè sènsè ka jigin dugu jukòrò, o b'a to kòlònw ka ji sórò.

- Ji tonnen bè kè sababu ye jiri turu ka se ka sabati, barisa kalan min kèra Ntòsoni, n'a ko fòra jèkabaara nimòrò 9 kònò, o y'a jira k'a fò ko dugu ka jiri tigèta san kònò, o bè taa sun 20 000 na.

- Kò in ka bon. Ni ji tonna, a bè kè sababu ye malo sènè ni nakò baara ka se ka yiriwa.

Ntòsoni tòn nyémögòw sera u ka zayèri kuntigi ma, o k'u ka hakilinanko lase kòori sènè baarada nyémögòw ma, dèmè ka sòrò-balan in jòli la. Kòori sènè baarada nyémögòw ko Ntòsoni ye tòn dèmèta ye k'a d'a kan baara dusu b'a kònò. Barisa, bamananw ko "den min b'i kaman kòròta, o ta ka di."

O hukumu kònò, Holandi jamaana ka dèmè bolofara dò sigilen bè Kucala, olu ka baara nyèsinnen bè dugukolo nòn kùnbènni ma duguw kònò, minnu cèsirilen bè kòori sènè la. O dugukolo nòn kùnbènni baarada y'a jira, olu bè Ntòsonikaw dèmè k'u ka balan jò.

Tòn nyémögòw taara bonya da Npesoba kumandan kan. O fana ma sigi. Mara tònba min nyèsinnen bè duguw yiriwali



ma, a y'a nyini a fè u ka fara dugukolo nòn kumbènni baarada kan ka dèmè don Ntòsonikaw ma ka balan in jò.

Baara labènni

Baaraw labènni daminèna kabini desanburu kalo. Kucala koorisènè baarada nyémögòw ni dugukolo nòn kumbènni baarada nyémögòw nana nyögönye kè ni dugu mögòw ye. O sen fè, u jèra ka baaraw taabolo sigi sen kan.

Jateminèla dòw nana desanburu kalo la, ji hakè min bëwoyo kò kòriò, k'o jateminè.

Dugukolo nòn kumbènni baarada ye mögò dò wele Holandi ka na. O tògò ye ko Poli Hasinti, o ka baara ye bùan jò ye.

Poli Hasanti y'a ka jateminèw kè dògòkun saba kònò, a y'a jira ko balan in ka kan ka jò bògò la. Barisa simanmam musaka barika ka bon dugu ma. O la, balan min ka kan ka jò, a y'o jaw dilan.

K'a ta feburuye kalo tile 13, ka taa a bila a tile 19 la, a yèrè ni dugu denmisènw jèra ka balan jò yòrò dingèw sen.



A sòròla ka dantigèli kè, baara tè taa fèn minnu kò, olu k'a nyini : bubaga tonkun bògò, bélè misèn, kabakurun ; a ko ji kana kè fèn dësèta ye.

Minèn minnu bë kè ka baara kè, a y'o fana bée ko fò : wotoronin, pikasi, pelu, bonboli nègèman min bë bògò dakènyè, barikon, palan, nakò sònnan, mariton, nègè tigèlan, ani dògòtòrò furaw, barisa fura ka kan ka kè nin nyögòn baara yòrò kérè fè.

Jateminè kèra ka mögò hakè dòn, minnu bë sòrò dugu kònò ka baara kè. Ntòsoni denmi-

sènw jatera ka kè mögò 120 ye, olu tilala kulu 3 ye, kulu, o kuiu mögò 40. Olu bë nyögòn falen tile o tile fo ka taa baara ban. Nka don bilata tun ye juma ye dògòkun kònò.

Dèmè minnu sòròla

Nyinè tè se ka kè Zantòna ani Jela kò : kabini baara daminèna fo ka taa a ban, don o don dugu fila in bë mögò dòw bila ka na Ntòsonikaw dèmè.

Dugukolo nòn kumbènni baarada ye dèmèba kè balan jòli la : u ye balan jòbaga wele Hollandi, k'a na, k'a musakaw bée sara, u ye wotoronin 8 san, ka pikasi 25 san, ka pelu 25 san, ka bonboli nègèman 16 san, ani minèn misènw minnu bë kè ka jateminèw kè.

Npesoba mara tònba ka dèmè fana yera : u ye kamiyòn bila ka na, ka bubaga tonkun bògò mobili nyè 33 cè, ani bélè misèn mobili nyè 30, ani cèncèm mobili nyè 12. U ye siman tòni 20 di dugu ma, ka barikon 20 san ji doni kanma, ka palan 20 san, ka nakò sònnan 15 san, ka mariton 10 ani nègè tigèlan



kelen san, ka fura caman san.
Kabakurun tun bë balan jò yòrò kérè fè.

Ji tun bë ta badingè dò kònò, min ni balan jò yòrò cè ye mètèrè 500 ye.

Balan jòli

Minènw bëe dafalen, balan jòli daminèna marisi kalo tile 9, ka taa a laban awirili kalo tile 15.

A jòra ni bubaga tonkun bògò ye, ani kò kònò bògòjè, ni bèle misèn ni kabakurun. Siman dòonin donna a la.

Dingè dò senna ka kò cètigè, o kònò fèrè ye santimètèrè 60 ye. A senna fo ka cèncèn tèmè

ka se bògòjè la. O la, a fan dòw dunya kèra mètèrè 1 ye, dòw sera fo mètèrè 2,5 ma.

Bubaga tonkun bògò bë nòoni k'o dingè lafa ka yèlèn, ka bògòjè nòoni k'o fana gosi k'a nòrò tonkun bògò in na fan fila bée fè, fo ka taa se balan jò kundanma ma.

Kòfèla bë kë jiginjigin ye, kabakurun ni bèle misèn bë da o fè ka yèlèn k'o dakènyè, walasa ji jigtintò kò fè, a kana bògò tigè. Balan ncinin dò kèra kò fè ni kabakurun ye, walasa ji jignnen kò fè, a fanga ka dògoya ka sòrò ka woyo.

Balan jòjan ye mètèrè 200 ye, nka bubaga bògò bë yòrò min na, o ye mètèrè 128 ye.

A jòsurun kèra mètèrè 0,60

ye, k'a cèmancèla jòsurun kë mètèrè 4 ye.

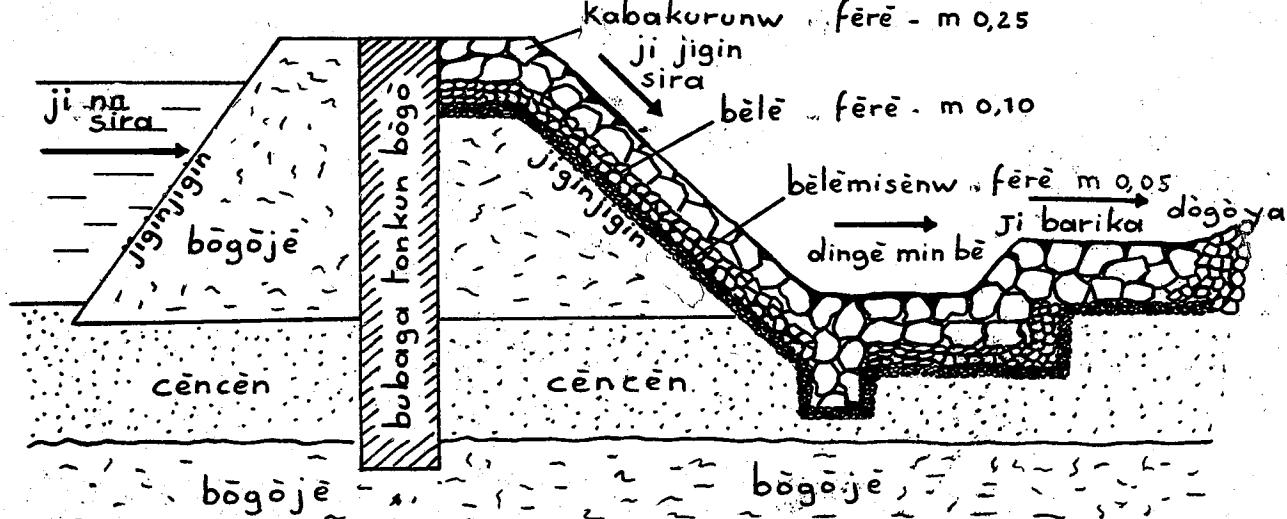
A jò kundanmana bë ta mètèrè 1 walima mètèrè 1,5 la, ka taa a cèmancèla kundanma se mètèrè 2,60 la.

Min y'a to o baara sera ka kë

Ntòsonikaw y'a jira ko baara gèlèyara cogo o cogo, fosi tè bén bò ; bén dun tè sòrò fo jekafò ni kotonyògontala. Wa fo tòn nyémögòw ka kë hakilitigi ani laadiriw ye. Nin wale danma dòw de y'a to, u sera ka nin baara in kë.

**Jibirili Koyita
Zayèri kuntigi
Ntòsoni**

Nin ge balan ja ge



a nyefèla dilannen bë bògojè la,
a cèmancèla lafalen bë bubaga bògò la,
» kafèla dilannen bë bògòjè ni bèle ni kabakurun na.

Dakantigi ka maana

Ne Bakòròba bèna nin kuma kòrò in baro bò, dinyè mògò bée k'a faamu. N balimaw, kuma ka gèlèn, kuma man nyi, kuma ye nyama ye, bi maaw ka nyògòn lagosi ka ca.

O de y'a to, ne bè siran n kòròfò da nyè ko da ye jòn jugu ye. Ni o tun tè...

Cèkòròba kelen n'a muso tun kèra, ala ma den wèrè di u ma denmuso kelen kò. Cèkòròba in tun tè fosi bò den in bolo ; ni ba tun y'a kòròfò, "a in tun bè o dògoya ko "jòn tè jòn taanyè sababu dòn".

U tora o cogo la ten, fo k'a kè npogotigi kògòlen ye. Don dò la, a bangebagaw taara kungo kònò k'a to so. U ka wulu wolola den wòorò la.

Sani a fa n'a ba ka na, a ye mun kè ? A y'a fa ka saga mònè faga wulu ye, k'a sogo bée tobi, k'a kè a fa ka misi woloba kan, fo a sumana. O kelen, a ye wulu bila sogo in na, a k'a dun. Ko bari, mògòw tè den caman wolo, shè bë faga olu ye. Ko wulu min ta kèra den wòorò ye, ko a bënnna, saga ka faga o ye.

O kelen, wulu ko a ma a k'i tulo gèrè. A y'i tulo gèrè. Wulu in y'a nònò biri npogotiginin tulo kònò. A ko a ma ko : "Fèn o fèn bè dugukolo in kan, i bë o bée ka kuma kan mèn".

*
* *

A selen cèlasigi ye, cè dò

bòra a ko la u ka dugu in kònò, a ba ko k'a tè furu nyè. O ko ale b'a fè ten. N balimaw, "ten" tè ko dilan, "ten" man nyi. U y'a di cè in ma furu la.

A furu san kelen, don dò la sògòma fè, o cè ba, n'o y'a buranmuso ye, o tun bè nyò folonnen fyè, k'a bu bò a la. Shèmuso nana i kan to donon ma ko : "An ka nyògòn gèn ka taa an bila nyò sigilen in na, k'a bòn, walasa an ka dò sòrò k'a sogen musokòròba in fan dò fè", ko "bari musokòròba in nyè kelen man nyi".

O kuma fòra yòrò min, muso in yèlèla, a kèra musokòròba nyè na ko a yèlèla ale de la. O kulela dewu ko ale denkè k'a furu sa, ko bari ko mògò tèna yèlè ale la.

Cè y'a bila, a taara u ka so. A ba sago sòròla.

*
* *

U tora o cogo la tugun o dugu kelen in kònò. Cè dò wèrè bòra a ko la, u y'a di o ma.

A furu san kelen, sumanw ladonnen, jiginèba caman fara

nyò kisè la. O waati la, an fè bamanan na, u tun bè cèkala de kan k'a dilan, k'a kè jiginè ye : sen nyè 20, sen nyè 30 walima sen nyè 40.

Don dò sògòma da fè, u bée sigilen daraka dun na, cèw ni musow, du dumanba in kònò, sen nyè binaani y'i kan to ko ni mògò min ye ale kònò nyò dun, ko i bë sa.

Dakabana in sigilen y'o mèn, a ma kuma. Fo ka mògò tòw jènsèn. O kelen, a ye tasuma don jiginèba in na, k'o n'a nyò béejeni.

O kelen, olu fana y'a bila. A taara u ka so tugun. A ba yèlèla ko "Ne ye nin jigin."

*
* *

U bë o sigi la, cè wèrè nana ka bò dugu kelen in kònò, ko ale nalen bè a nyini furu la. Nka, o cè in tun ye faantan ye.

A ba ko "sèbèw ma se k'a mara, ko janko sègènbagatò". O kelen, a fa in nana i kan to ko "A ka furu", ko "bari jòn tè jòn taanyè sabu dòn". A dira o fana ma furu la.

O san, ja kéra, fosi ma sòrô dugu in kònò, fo ka bée kamanagan. Nyò kòrò tigi kelen kelen minnu tun bée dafèlaw la, u tun bée taa cisarala kè olu fè, tile kelen, mure kelen.

Don dò, muso in cè taara cisarala kè, mure kelen, ka na n'o ye a ka so. A ko a muso ma ko : "Anw mógo saba de bée an ka so yan, ne ni e ani ne ba ; an ka nyögòn faamu balo ko la ka se a kè cogo la ; an ka surafana to yen, ka daraka to yen, fo tilelafana : i bée mure kelen in kè to duman ye, sini ka taa n nò fè foro la."

O kuma fôra su fè. Sani ka dugu jè, fali dò girinna dugu kònò, a bée kule ko : "Ee ! Dugu maaw ! Ni mógo min ye nyuman kè, a bée sara nyuman ; nka juguman fana sara ye juguman ye. Min mana nyò mure kelen di ne ma, n bée taa sanu ni wari daaduru nyè kelen kelen jira o tigi la. Fo ka dinyè ban, o tigi tè sègèn ye tugun".

O kelen, Dakantigi (n'o ye muso in ye), a wulila tugun k'a cè ka nyò mure kelen in ta, k'a di fali ma, k'a d'a kan, a ye fali ka kuma faamu. Fali ye nyò nyimi ka taa.

Dugu jèlen, cè hakili latigèlen taara foro kònò sènèkè la.

Tile ganna, to dun tuma bée témèna, a ma totigi ye, fo ka selifana se. O kelen, cè in kamanaganna. O y'a ka daba da a kan na, ka taa so.

A selen so, a ye muso nyininka suman ko cogoya la. Muso y'a jaabi ko ale ye nyò di fali ma su rò. O kuma fò yòrò min, wòyò wulila ko kura cè ba fè. O ko cè k'a bila, ko "bari muso marata tè". Cè ko ale tè se k'o bila ko "bari ko munyubaga bée si bò shè kili la". O ye kuma fò yòrò min, a ba ko a ma ko n'a ma bila, ale bée denkè danga. O kelen, cè y'a bila. A taara u ka so tugun, a ba ko "Ee, ne ye nin jigin".

* * *

Nka ninnu si m'a nyininka a ka waleyaw sababu la. Su kolen tugun fo ka dugu tila, hali kòlòn kònò ji tè lamaga tuma min, lahidutigi wulila, n'o ye fali in ye. A b'a ka nyötigi nyini. A kulela ko kura : "Ee ! Dugu mógo ! Maa min ye nyò di ne ma su rò, o tigi ka bò ka na, ne bée taa a ka nyuman sara". Muso in ye fali ka kan mèn, a bòra ka na.

Fali bilala a nyè, ka taa dugu ni tilebin cè, k'a se tin-

tinba dò ma, ko muso in ka o yòrò sen, ko a bée sanu ni wari sòrô yen.

U seginna ka na dugu kònò, muso in y'a cogo fò a fa ye. A n'a fa taara sanu in ni wari in bò ka na u ka so. O kalo kelen bée sa tuma min, u ye fèn bée dò san : suman kisèw, baganw, finiw, ani jònw. U kéra baana ye. Fo a ba yèrè nimisara a ka kuma fòlenw na, ko fa ye tinyè fò, ko "Jaa ! Jòn tè jòn taanyè sababu dòn".

* * *

Kabini o kéra, muso in cèlaka kòrò bée wulila k'u jò a nò fè tugun. Olu bée ko a ka segin u ma kura ye. O kelen, u ye sariya tigèlaw wele ka na, ko n'a ka kan ka segin kelen min ma u la, u k'o fò. Mògòw kamanaganna. U ye cè ninnu bée nyininka u ka furu sa sababu la. U y'u ta nyè fò. U ye muso yèrè nyininka, o fana y'a ta sababu fò.

O kelen, muso ko ale bée segin laban cè ma. A seginna o ma. Fo ka u bée sa, u ma sègèn ye tugun.

**Bakòròba Sise
Kalakè bamanan**

nsana danma dòw

Mògò teri kegun ye kilima ye, walasa n'a sara, i ka se ka ji ta foroko sòrô.

Dakisè tè kè dòlò ye, nk'a kunmafalen bée kè a ye.

Hakilima cè ka nyi folotò ka dulòki kan tigè yòrò la.

Mògò jugu t'i ba sinamuso ye ; nka n'a n'i ba ye syèn ta, i sago bée i ba k'a bin.

